

UWAGI O KONCEPCJI KULTURY I PATRIOTYZMU W MYŚLI MIECZYŚLAWA NIEDZIAŁKOWSKIEGO

W charakterystyce dziejów polskiej myśli marksistowskiej nie sposób pominąć rozważań i uogólnień teoretycznych działaczy i publicystów Polskiej Partii Socjalistycznej w okresie międzywojennym. Partia ta odegrała ważną rolę w życiu narodu polskiego i polskiej klasy robotniczej. Wnosiła w szeregi proletariatu świadomość narodową, budziła poczucie odrębności robotników jako samodzielnej grupy społecznej, mającej własne interesy klasowe, propagowała ideę przebudowy społeczeństwa na zasadach socjalistycznych i upowszechniała idee marksistowskie w środowiskach robotniczych, inteligenckich i młodzieżowych. Istotne miejsce w ideologii i koncepcjach teoretycznych PPS zajmowała problematyka stosunku ruchu socjalistycznego, proletariatu do kwestii kultury, narodu i patriotyzmu. Wyprowadzane stąd wnioski służyły uzasadnieniu socjalistycznych i niepodległościowych dążeń PPS, służyły uzasadnieniu jej doktryny politycznej i działalności praktycznej.

Stanowisko socjalistów wobec tych zagadnień wyrażał między innymi M. Niedziałkowski — ideolog i działacz PPS w okresie II Rzeczypospolitej. Problematyce tej poświęcał stosunkowo wiele miejsca. Rozważania swoje zamieszczał w licznych artykułach, publikowanych na łamach „Jedności Robotniczej”, „Robotnika”, „Przedświtu”, „Trybuny”; poświęcił jej również jeden z rozdziałów swej zasadniczej pracy o teorii i praktyce ruchu socjalistycznego¹. Zaś w projekcie programu PPS, przyjętym na Kongresie partyjnym w Radomiu w 1937 r., poświęcił osobny rozdział projektu ocenie kryzysu kulturalno-moralnego jaki przeżywały ówczesne społeczeństwa kapitalistyczne i oddzielny rozdział wizji kultury socjalistycznej. W jego rozważaniach teoretycznych przewijają się zazwyczaj kwestie: naród a klasa, kultura klasowa a narodowa, socjalizm a patriotyzm oraz problematyka kultury społeczeństwa socjalistycznego. Od sposobu ich rozwiązania, od wyprowadzanych stąd wniosków uzależnione było uzasadnienie fundamentalnej tezy ideologii PPS o koniecz-

¹ M. Niedziałkowski, *Teoria i praktyka socjalizmu wobec nowych zagadnień* Warszawa 1926.

ności posiadania przez naród polski i polską klasę robotniczą własnego państwa oraz tezy o narodowej drodze do socjalizmu.

W przeddzień odzyskania niepodległości opublikował Niedziałkowski na łamach „Jedności Robotniczej” cykl artykułów *O kulturze narodowej i o kulturze klasowej*, w których przedstawiał stanowisko PPS w kwestii stosunku proletariatu do narodu, do jego przeszłości, kultury i patriotyzmu. Samo pojęcie kultury określał jako zjawisko społeczne, polegające na tym, iż dana grupa społeczna charakteryzuje się jednakowym stosunkiem do życia, do otaczającego nas świata. Ow stosunek u jednostki kształtuje się pod wpływem dziedziczności i wychowania w określonym środowisku. Ludzi żyjących w danej grupie społecznej łączą określone więzy, a przede wszystkim wspólna przeszłość, działanie, wspólne przeżycia: stąd wytwarzają swoiste dla siebie wartości. Analogicznie przedstawia się kwestia narodu i kultury narodowej. Ale narody nie były i nie są współcześnie jednolite pod względem społecznym. Są głęboko zróżnicowane pod względem klasowym. Stąd wyłania się problem: jaki jest udział czynnika klasowego w budowie kultury narodowej, czy istnieje kultura klasowa jako coś odrębnego, specyficznego, stojącego poza kulturą narodową? Udzielając odpowiedzi na postawione przez siebie pytanie M. Niedziałkowski wykazywał, że w ramach historii danego narodu każda klasa społeczna posiada inną, odrębną przeszłość, co w efekcie odróżnia na przykład polskiego robotnika od polskiego przemysłowca, a tego ostatniego od fabrykanta angielskiego. Kultura narodowa jest wyrazem łączności pomiędzy ludźmi, którzy posiadają wspólną przeszłość, wspólną historię, ukształtowaną pod wpływem przeżyć, uczuć i myśli poszczególnych klas społecznych. Oczywiście — konstatował Niedziałkowski:

[...] ta klasa społeczna, która w określonej epoce rządzi krajem, z natury rzeczy wpływa najmocniej na kulturę narodową, wnosząc do jej skarbnicy własne przeżycia, doświadczenia, myśli i uczucia, zrodzone z jej charakteru ekonomicznego [...] ². czyli ze stosunku do środków produkcji i podziału oraz miejsca w społecznym podziale pracy. Nigdy jednak dana klasa społeczna nie podporządkowuje sobie kultury narodowej.

Współczesną polską kulturę tworzą wartości ukształtowane w przeszłości przez klasy, które prawie już zanikły, na przykład stan szlachecki, wartości wytworzone przez burżuazję i wartości wnoszone przez klasę robotniczą. Obecnie w kulturze narodowej dominuje kultura burżuazyjna, ale powoli wypierana jest przez kulturę proletariacką. W tej ostatniej tkwią również elementy przeszłej i dzisiejszej kultury. Należy więc pielęgnować i wspierać jej dodatnie wartości — na przykład romantyzm

² M. Mirski (M. Niedziałkowski), *O kulturze narodowej i o kulturze klasowej* cz. I, „Jedność Robotnicza” nr 39, z dn. 29 IX 1918, s. 2.

polski, a zwalczać negatywne, wsteczne wartości kulturalne, typu „moralności pań Dulskich”. Zaś w przyszłym:

[...] społeczeństwie nieklasowym, w społeczeństwie socjalistycznym, przeżycia, myśli i uczucia zwycięskich proletariuszy będą odgrywać rolę kierowniczą [...]. Robotnicy polscy nie wyrzekną się Mickiewicza, Szopena, Matejki, ani dożyneków, ani pieśni ludowych itp.

W warunkach hegemonii kulturalnej proletariatu — przewidywał następnie M. Niedziałkowski, że:

*[...] pozostanie jednak niewątpliwie dużo pierwiastków pochodzących z epok poprzednich, pierwiastków, które i robotnicy wchłaniają dzisiaj w siebie*³.

Rola kultury proletariackiej w życiu współczesnych społeczeństw wzrasta, co wynika z funkcji ekonomicznej klasy robotniczej jako bezpośredniego wytwórcy dóbr materialnych, które stanowią podstawę bytu narodu. Zaś „ukochaniem kultury narodowej — jest patriotyzm”. Uczucie jego wzmaga się u klasy robotniczej,

*[...] a w miarę zwiększania się wpływu proletariatu na życie społeczne, w miarę wzrostu ruchu robotniczego, w miarę — wreszcie — napływania do kultury narodowej pierwiastków proletariackich — patriotyzm robotników musi się pogłębiać i utrwalać. Przystaje on być uczuciowym przywiązaniem do ojczyzny, do tradycji i do języka — staje się świadomym, dumnym ukochaniem kultury narodowej, jako własnego w coraz większym stopniu dzieła*⁴.

Proletariatowi polskiemu — dowodził M. Niedziałkowski — obce jest zjawisko nacjonalizmu, który wyrasta na podłożu konkurencji ekonomicznej burżuazji różnych krajów oraz jest obce również zjawisko kosmopolityzmu, będące cechą burżuazji, jako klasy nie wytwarzającej dóbr materialnych i nie związanej z konkretnym terytorium. Przenikają one z kultury burżuazyjnej do świadomości klasy robotniczej. Stąd należy zwalczać zarówno nacjonalizm, jak i kosmopolityzm.

Poglądy redaktora „Robotnika” na powyższe kwestie nie uległy w późniejszym okresie zasadniczej zmianie, ale nie rozwinął ich szerzej. W kwestii narodowej nie sformułował nowatorskich, oryginalnych koncepcji. Nawiązywał do teorii narodu w ujęciu O. Bauera⁵. Podkreślał, iż bauerowska koncepcja narodu traktuje pojęcie narodu w sposób historyczny, pozwala odróżnić naród od innych form organizacyjnych grup społecznych oraz zwraca uwagę na psychologiczne formy więzi w tej grupie społecznej. Jest ona więc zgodna z założeniami materializmu historycznego. W oparciu o powyższą teorię narodu propagował kulturowe ujęcie patriotyzmu. Powtarzał tezę, że:

[...] treścią główną patriotyzmu jest przywiązanie do kultury narodowej wynika stąd, że człowiek, należący do danego narodu, uczestniczy w powstałej histo-

³ *Tamże*, cz. II, nr 40, z dn. 6 X 1918, s. 3.

⁴ *Tamże*, cz. III, nr 42, z dn. 20 X 1918, s. 3.

⁵ O. Bauer — teoretyk austromarksizmu — poglądy na kwestię narodową zawarł w pracy *Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*, Wiedeń 1907, przetłumaczonej na język polski i wydanej w wersji skróconej pt.: *Zagadnienie narodowości*, Warszawa 1908, s. 96.

rycznie odnośnej «wspólnocie kulturalnej» i ujmując kulturę narodową jako dzieło swoje i związanych z nim węzłem «wspólnoty kulturalnej» pokoleń poprzednich⁶.

M. Niedziałkowski propagując kulturowe ujęcie patriotyzmu przeciwstawiał się określeniu patriotyzmu jako wyrazu stosunku, postawy do państwa oraz rozumieniu patriotyzmu jako „ukochania narodu”. W pracy *Teoria i praktyka socjalizmu wobec nowych zagadnień* w rozdziale zatytułowanym *Socjalizm i patriotyzm* dowodził, że u źródeł patriotyzmu tkwi znany powszechnie fakt psychologiczny:

[...] przywiązanie się człowieka do jego własnego dzieła [...]. W kulturze narodowej patriota odnajduje część siebie samego, w jej piśmiennictwie swoje myśli, w jej sztuce — swoje tęsknoty i marzenie, w całym jej sposobie ujmowania rzeczywistości — swoje przeżycia najgłębsze, nieraz zaledwie uświadomione⁷.

Działalność kulturalna społeczeństwa zaś jest formą reagowania jego na rzeczywistość. A zatem, kultura jest tym, co zdobyliśmy na przyrodzie. Kultura narodowa jako produkt „wspólnoty losu historycznego” zawiera „wynik wielowiekowej” walki narodu o miejsce w otaczającym go świecie. W miarę wzrostu wykształcenia człowieka, oddziaływania wychowawczego środowiska społecznego, wzrasta świadomość jego i przywiązanie do „wspólnoty kulturalnej” swojego narodu. Patriotyzm ma więc charakter historyczny i klasowy.

Stosunek danej klasy społecznej do środków produkcji, udział w podziale wytwarzanych wartości materialnych oraz miejsce w społecznym podziale pracy determinuje m.in. jej stosunek do otaczającej rzeczywistości, określa jej umysłowość, uczuciowość i stan emocjonalny, a więc określa charakter i istotę kultury danej klasy społecznej.

W kwestii relacji pomiędzy kulturą klasową a kulturą narodową postulował Niedziałkowski, aby znane stwierdzenie Manifestu Komunistycznego, iż:

[...] idee panujące w pewnej epoce nie były nigdy niczym innym, jak ideami klasy panującej [...],

zastąpić określeniem, że:

[...] wartości kulturalne, przeważające w pewnej epoce, nadające jej ton, powstają z doświadczeń i przeżyć klasy panującej, jako twór przeszłości i teraźniejszości tej klasy⁸.

Przekonywał, że kultury klasowe nie są przeciwstawieniem ani uzupełnieniem kultury narodowej: stanowią jej poszczególne epoki, tworząc je i burząc. Proletariat z natury swoich funkcji ekonomicznych w większym stopniu czuje się związany z kulturą narodową, z ojczyzną, aniżeli burżuazja. Rozwój ruchu robotniczego i ideologii socjalistycznej w II po-

⁶ M. Niedziałkowski, *Teoria i praktyka socjalizmu*, op. cit., s. 22. Należy nadmienić, iż kulturowe ujęcie patriotyzmu dominowało w myśli społecznej w Polsce na przełomie XIX i XX w.; zob. J.J. Wiatr, *Naród i państwo. Socjologiczne problemy kwestii narodowej*. Warszawa 1973, s. 400 i nast.

⁷ M. Niedziałkowski, *Teoria i praktyka socjalizmu*, op. cit., s. 22.

⁸ *Tamże*, s. 23.

łowie XX wieku, wzrastające uświadomienie klasowe proletariatu, demokratyzacja kapitalistycznych stosunków produkcji i wzrost roli klasy robotniczej w życiu społeczeństw powoduje, że ukształtował się w proletariacie świadomy patriotyzm, świadome przywiązanie do ojczyzny. stąd przekonywał, że słynny aforyzm z *Manifestu Komunistycznego*, iż „robotnicy nie mają ojczyzny”, niejednokrotnie błędnie interpretowany w dziejach myśli marksistowskiej, odnosił się do wczesnej fazy kapitalizmu. Współcześnie zaś należy nadać mu właściwy sens, ponieważ:

[...] proletariatu ma ojczyznę i będzie ją zdobywał, odkrywał ją w sobie coraz bardziej w miarę wsiąkania jego własnych przeżyć duchowych do skarbnicy kultury narodowej i wzrostu wpływu na życie społeczno-państwowe⁹.

Po I wojnie światowej — konstatował Niedziałkowski — nieustannie wzrasta wpływ proletariatu na państwo i kulturę narodową. Zakończeniem tego procesu będzie przejęcie władzy politycznej i przebudowa ustroju kapitalistycznego. W dalszym rozwoju dziejowym — prognozował — klasa robotnicza będzie utożsamiać swój interes klasowy z interesem narodowym, swoje dążenia kulturalne z potrzebami kultury narodowej¹⁰.

Wyjaśniał też M. Niedziałkowski, iż jego koncepcja patriotyzmu nie ma nic wspólnego z nacjonalizmem i nie kłóci się z zasadą internacjonalizmu proletariackiego. Tę ostatnią tezę o doniosłej wartości ideologicznej uzasadniał międzynarodowym charakterem kapitalizmu, co wymaga łączności i solidarności proletariatu w skali międzynarodowej, potrzebą walki o pokój w świecie oraz międzynarodowym charakterem podziału pracy. To rodzi u robotnika przekonanie, że zwycięstwo socjalizmu na dłuższą metę jest niemożliwe w jednej tylko części kapitalistycznego świata. Przeciwny był jednak prognozie o scalaniu się narodów w jedną „wszechludzką całość”, a poszczególnych kultur narodowych w jedną „wszechludzką kulturę”. Podkreślał, że współcześnie występuje w świecie zjawisko różnicowania a nie integrowania się kultur narodowych i samych narodów. W przyszłości zaś, jeśli zwycięży socjalizm w skali ogólnosiwiatowej to ukształtują się:

[...] stany zjednoczone kuli ziemskiej, będące związkiem socjalistycznych państw narodowych, osłaniających rozwój swoistych, odrębnych wartości kulturalnych¹¹.

⁹ M. Niedziałkowski, *Zagadnienie patriotyzmu*. „Przedświt” 1919, nr 9—10, s. 9.

¹⁰ Lewica rewolucyjna poddawała krytyce powyższe ujęcie relacji między kulturą narodową a kulturami klasowymi jako niemarksistowskie dowodząc, iż PPS propagując koncepcje M. Niedziałkowskiego usiłuje „przykuć proletariusza do kapitalistycznego wozu”; zob. J. Ryng, *Marksizm Pana Niedziałkowskiego. Rzecz o książce „Teoria i praktyka socjalizmu wobec nowych zagadnień”*. Warszawa 1927, s. 19; por. też: J. Brun, *Pisma wybrane*. Warszawa 1955, T.I. s. 111 i nast.; H. Walecki, *Wybór pism*. Warszawa 1967, T. II, s. 125 i nast.

¹¹ M. Niedziałkowski, *Na pograniczu*. „Przedświt” XII, 1918, s. 6.

W konsekwencji uznawał M. Niedziałkowski, że:

*[...] idea socjalistyczna łączy się ściśle z patriotyzmem, ukochaniem ojczyzny, przyszłej Polski socjalistycznej, teraźniejszej Polski walczącej*¹².

Wskazując na zbieżność patriotyzmu i socjalizmu odwoływał się do tradycji polskiego ruchu socjalistycznego, do jego nurtu niepodległościowego. Przypominał, że PPS nadal reprezentuje stanowisko patriotyczne, ujmując następująco w swoim programie z 1920 r. tę kwestię:

*PPS stoi na gruncie Republiki Polskiej, o którą przez długie lata walczyła. PPS walczy o doprowadzenie do końca zjednoczenia ziem polskich. Utrwalenie niepodległości Polski jest jednym z najważniejszych zadań polskiej klasy robotniczej [...]. Socjalizm stworzy nie tylko nowy ustrój gospodarczy i społeczny, ale także wyższą kulturę i wyższą moralność wolnego człowieka*¹³.

Szczególnie w latach trzydziestych, w czasie ofensywy faszyzmu propagował pogląd, iż socjalizm to nie tylko:

*[...] zagadnienie społeczno-gospodarcze, ale także zagadnienie kultury*¹⁴.

Również, szczególnie w latach 30-tych, uzasadniając tezę o konieczności rewolucji socjalistycznej, jej przyczyn poszukiwał nie tylko w sprzecznościach ekonomiczno-społecznych kapitalizmu, ale także w kryzysie kulturalnym i moralnym, jaki przeżywały społeczeństwa kapitalistyczne. W projekcie programu PPS z 1937 r. dowodził, iż:

*[...] załamanie się społeczno-gospodarcze kapitalizmu musiało spowodować głęboki wstrząs w życiu kulturalnym społeczeństw. Klasy panujące, przegrane historycznie, niezdolne do opanowania grożącej im katastrofy — zatraciły zdolność zasilania kultury nowymi pozytywnymi wartościami. Zupełnie już wyraźna rola pasożytnicza tych klas w całokształcie gospodarstwa społecznego — egoizm klasowy, tym jaskrawszy i bezwzględniejszy, że obliczony na krótką metę, bezplanowy na dłuższy okres czasu wszystko to stało się glebą podatną dla rozwoju prądów okrucieństwa i cynicznego oportunistycznego w stosunkach między ludźmi — prądów, które rozwinęły się i urosły w wyniku przeżyć i w atmosferze wielkiej wojny. Runęło wiele pojęć i pewników estetycznych, które uchodziły za fundament moralności współczesnej*¹⁵.

W konsekwencji zaznacza się upadek nauki i sztuki. Pragnienie zaś przeobrażeń socjalistycznych narasta na gruncie niezaspokajania przez kapitalizm potrzeb kulturalnych i moralnych społeczeństwa i proletariatu.

Niedziałkowski czynił też próby sformułowania wizji kultury socjalistycznej. Uznawał, iż jedną z naczelnych zasad i zarazem warunkiem przebudowy kapitalistycznych stosunków produkcji jest „nieskrępowana samowolą jednostki lub grupy rządzącej” wolność twórczości nauko-

¹² Tenże, *Złudzenia*. „Trybuna” nr 24, dn. 17 IV 1922, s. 250.

¹³ Program PPS. Warszawa 1920, s. 9, 15; por. M. Niedziałkowski, *Teoria i praktyka socjalizmu*, op. cit., s. 46—51.

¹⁴ Zob. Referat M. Niedziałkowskiego *O położeniu międzynarodowym socjalizmu*, wygłoszony na XXIII Kongresie PPS (1934), „Robotnik” nr 43, dn. 3 II 1934.

¹⁵ Projekt programu PPS, zgłoszony przez CWK PPS na 31 I — 1—2 II 1937 do Radomia. Warszawa 1937, s. 4.

wej i artystycznej. Stąd Niedziałkowski chciał oprzeć rozwój kultury socjalistycznej o niczym nieskrępowaną wolność twórczą w nauce i sztuce.

[...] Tylko człowiek niezależny duchowo, nie zdany na łaskę i niełaskę niczyjej samowoli może wykrzesać z siebie moc charakteru i entuzjazmu, niezbędne dla świadomego twórcy dziejów. Tylko myśl, pracująca swobodnie, otwiera przed ludzkością nowe szlaki. Tylko sztuka samodzielna, wyrosła z istotnej potrzeby wewnętrznej artysty, zasługuje na miano sztuki prawdziwej. Wszystkie te czynniki razem wzięte mogą dopiero wpłynąć pozytywnie na ustalenie etyki zbiorowej w życiu społecznym¹⁶.

W oparciu o sformułowaną koncepcję kultury i patriotyzmu usiłował Niedziałkowski uzasadnić fundamentalną tezę ideologii PPS o konieczności walki o utrwalenie polskiej niepodległości i uczynić klasę robotniczą współodpowiedzialną za losy ojczyzny. Dowodził nadto o zbieżności idei socjalistycznej z patriotyzmem. W jego ujęciu celów i zadań proletariatu i partii socjalistycznej występuje pewnego rodzaju synteza stanowiska klasowego z programem niepodległościowym. Stojąc na gruncie hasła niepodległościowego, jako integralnej części składowej programu socjalistycznego wykazywał, że dążenie klasy robotniczej do utrwalenia własnego, niepodległego państwa leży w jej interesie klasowym, bo służy realizacji historycznej misji proletariatu. Wyprowadził stąd dalsze wnioski odnośnie narodowej drogi do socjalizmu i konieczności realizacji w Polsce pokojowej formy rewolucji socjalistycznej. Dowodził możliwości zwycięstwa socjalizmu w jednym kraju i uzasadniał potrzebę poszukiwania drogi do socjalizmu i metod budowy ustroju sprawiedliwości społecznej dostosowanych do warunków narodowych.

M. Niedziałkowski w głoszonych poglądach na zagadnienie kultury, patriotyzmu narodu był zapewne daleki od leninowskiej interpretacji tych kwestii. Odmiennie też, aniżeli w leninizmie, ujmował relację pomiędzy kulturą narodową a kulturami klasowymi. Niemniej jednak postawa patriotyczna dla Niedziałkowskiego nie oznaczała wcale bezkrytycznego stosunku wobec tego, co w przeszłości i teraźniejszości kultury narodowej jest złe i godne postępowania. Patriotyzm w jego ujęciu miał być więc afirmującą postawą tego, co dane klasy społeczne wносиły w poszczególnych epokach historycznych do kultury narodowej jako po-

¹⁶ *Tamże*, s. 9. M. Niedziałkowski polemizując z tezą J.N. Millera sformułowaną w książce *Na gruzach Grenady*, iż socjaliści utracili łączność z lewicą kulturalną Polski, dowodził, że „kultura Świata Pracy nie wyskoczy wszak, niby Minerwa z głowy Jowisza, z genialnych mózgów uczonych, czy artystów [...] Będzie przetworzeniem, rozwijaniem, przebudową kultury, narastającej poprzez wieki, kultury wszystkich minionych epok w dziejach narodu i ludzkości”; M. Niedziałkowski, *Socjalizmu jako zagadnienie kultury*, „Robotnik”, nr 124, z dn. 31 III 1934, s. 2; por. też: *Wolność nauki*, tamże nr 35, z dn. 24 I 1933, s. 1, oraz odpowiedź M. Niedziałkowski na ankietę „Wiadomości Literackich” na temat: „O pamięci Stanisława Augusta”, tamże, nr 36, z dn. 28 VIII 1938, s. 5.

stępowe i służące w terażniejszości klasie robotniczej. Poddawał też krytyce upowszechniany ze szczególną siłą w okresie międzywojennym model kultury elitarnej. Sprzeciwiał się takiej koncepcji kultury, odmawiając klasom posiadającym prawa do dominacji kulturalnej. Propagował wizję kultury powszechnej, socjalistycznej, wskazując na jej służebność społeczną i sugerując, że proletariats jest także twórczy pod względem kulturalnym. Rozważania teoretyczne M. Niedziałkowskiego o kulturze i patriotyzmie, klasach społecznych i narodzie służyły więc uzasadnieniu doktryny, programu politycznego PPS w okresie międzywojennym i znalazły też odbicie w działalności praktycznej polskiego ruchu socjalistycznego.

Michał Sliwa

SOME REMARKS ABOUT THE CONCEPTIONS OF CULTURE AND PATRIOTISM IN MIECZYŚLAW NIEDZIAŁKOWSKI'S THOUGHT

M. Niedziałkowski (1893—1940) was both a distinguished social worker and an ideologist of Polish Socialist Party between the two World Wars. In his theoretical conceptions the problems of culture and patriotism play an important part. The conclusions he has arrived at helped to justify the aspirations of the working classes towards the national sovereignty and the victory of socialism. M. Niedziałkowski propagated the thesis of the development of national culture as a complex of values created by different classes and strata of society during many centuries. He differed from Leninism in the definition of the relations between the national culture and the class ones. He defined patriotism as an attitude of affirmation towards the national culture. In his conceptions of a nation he referred to an Austromarxist O. Bauer. To the model of an exclusive culture he opposed that of a universal one created mainly by proletariat.

Михал Слива

К ВОПРОСУ О КОНЦЕПЦИИ КУЛЬТУРЫ И ПАТРИОТИЗМА В ТВОРЧЕСТВЕ МЕЧИСЛАВА НЕДЗЯЛКОВСКОГО

М. Недзялковски (1893-1940) был выдающимся деятелем и идеологом Польской социалистической партии в междувоенный период. В изложенных им теоретических концепциях важное место занимает проблема культуры и патриотизма. Эти взгляды служили обоснованию национально—освободительных и социалистических стремлений рабочего класса. М. Недзялковски пропагандировал тезис о развитии национальной культуры как ценностей, создаваемых на протяжении веков отдельными классами и слоями общества. Иначе, чем в модернизме понимается им отношение между национальной культурой и культурой отдельных общественных классов. Патриотизм определял он как одобряющее отношение к национальной культуре. В концепции нации он ссылается на теоретические достижения австро-марксиста О. Бауэра. Кроме того Недзялковски противопоставлял принятой концепции культуры, доступной для избранных, модели всеобщей культуры, в создании которой пролетариат играет уже доминирующую роль.